

Конституция Республики Беларусь – Основной Закон Республики Беларусь, имеющий высшую юридическую силу и закрепляющий основополагающие принципы и нормы правового регулирования важнейших общественных отношений (статья 2 Закона Республики Беларусь от 10 января 2000 года „О нормативных правовых актах Республики Беларусь».

Valgevene Vabariigi Konstitutsioon 1994.a.

(Muudatuste ja täiendustega, mis võetud vastu 24. novembril ja 17. oktoobril 2004.a toimunud vabariiklikel referendumitel.)

Meie, Valgevene Vabariigi rahvas (Valgevenelased), lähtudes vastutusest Valgevene oleviku ja tuleviku ees, teadvustades end rahumeelse koosluse täieõigusliku subjektina ja kinnitades oma kiindumust üldinimlikesse väärtustesse, lähtudes oma võõrandamatust enesemääramise õigusest, tuginedes valgevene riikluse arengu sajanditepikkusele ajaloole, püüdes tugevdada Valgevene Vabariigi iga kodaniku õiguseid ja vabadusi, soovides tagada kodanike üksmeelt, mis on rahvavõimu ja õigusriigi vääramatuks kantsiks, võtame vastu käesoleva Konstitutsiooni – Valgevene Vabariigi Põhiseaduse.

I Jagu.

Konstitutsioonilise korra alused.

1.Artikkel. Valgevene Vabariik on unitaarne demokraatlik sotsiaalne õigusriik.

Valgevene Vabariigil on kogu oma territooriumil kõrgem- ja täielik võimutäius, teostades iseseisvalt sise- ja välispoliitikat.

Valgevene Vabariik kaitseb oma sõltumatust ja territooriumi terviklikkust, konstitutsioonilist korda, tagab seaduslikkuse ning õiguskorra.

2.Artikkel. Inimene, ta õigused, vabadused ja nende realiseerimise garantiid on ühiskonna ja riigi kõrgeimaks väärtuseks ning eesmärgiks.

Isiksuse vaba ja väärika arengu tingimuste loomise eest vastutab riik kodaniku ees. Kodanik vastutab riigi ees temale Konstitutsiooniga pandud kohustuste kõrvalekaldumatu täitmise eest.

3.Artikkel. Valgevene Vabariigis on ainsaks riigivõimu allikaks ja suveräänsuse kandjaks rahvas. Rahvas teostab oma võimu, Konstitutsiooniga määratletud vormides ja piires, vahetult esindus- ja muude organite kaudu.

Igasuguste konstitutsioonilise korra muutmist püüdlevate tegude ja vägivaldsete meetoditega aga samuti igasuguste teiste Valgevene Vabariigi seaduste rikkumiste kaudu riigivõimu haaramise katsete eest karistatakse kooskõlas seadusega.

4.Artikkel. Valgevene Vabariigis teostatakse demokraatiat poliitiliste institutsioonide, ideoloogiate ja arvamuste mitmekesisuse alusel.

Poliitiliste parteide, religioossete või teiste ühiskondlike ühenduste, sotsiaalsete gruppide

ideoloogiat ei saa teha kõikidele kodanikele kohustuslikuks.

5.Artikkel. Poliitilised parteid ja teised ühiskondlikud ühendused, tegutsedes Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni ja seaduste raames, aidates kaasa kodanike poliitilise tahte väljaselgitamisele ja väljendamisele, osalevad valimistel.

Poliitilistel parteidel ja teistel ühiskondlikel ühendustel on õigus, seadusandlusega sätestatud korras, kasutada riiklikke massiinfovahendeid.

Ei tohi luua ja ega lasta tegutseda poliitilistel parteidel, nagu ka teistel ühiskondlikel ühendustel, milliste eesmärgiks on konstitutsioonilise korra vägivaldne muutmine või mis teevad sõja, sotsiaalse, rahvusliku, religioosse ning rassivaenu propagandat.

6.Artikkel. Valgevene Vabariigis teostatakse riiklikku võimu selle seadusandlikuks-, täitev- ja kohtuvõimuks jaotamise alusel. Riiklikud organid on oma volituste teostamisel iseseisvad; nad teevad koostööd, takistavad ja tasakaalustavad teine-teist.

7.Artikkel. Valgevene Vabariigis seatakse sisse õiguse ülemsuse printsiip.

Riik, kõik ta organid ja ametiisikud tegutsevad Konstitutsiooni ja sellega kooskõlas vastu võetud seadusandluse aktide piires.

Õigusaktid või nende üksikud määrused, mis tunnistatud seadusega sätestatud korras Konstitutsiooni määrustega vastuolus olevateks, ei oma juriidilist jõudu.

Riiklike organite normatiivaktid avaldatakse või tehakse seadusega ettenähtud viisil üldteatavaks teisiti.

8.Artikkel. Valgevene Vabariik tunnistab üldtunnistatud rahvusvahelise õiguse printsiipide prioriteeti ja tagab sellele seadusandluse vastavuse.

Valgevene Vabariik, kooskõlas rahvusvahelise õiguse normidega, võib astuda riikidevahelistesse ühendustesse ja neist lahkuda.

Konstitutsioonile vasturääkivate rahvusvaheliste lepingute sõlmimine on lubamatu.

9.Artikkel. Valgevene Vabariigi territoorium on Valgevene Vabariigi rahva enesemääramise, tema heaolu ja suveräänsuse loomulikuks tingimuseks ja ruumilise määrangu aluseks.

Valgevene territoorium on ühtne ja võõrandamatu.

Territoorium jaotub piirkondadeks, rajoonideks, linnadeks ning muudeks administratiiv-territoriaalseteks üksusteks.

Riigi administratiiv-territoriaalne jaotus määratletakse seadusandlusega.

10.Artikkel. Valgevene Vabariigi kodanikule on garanteeritud riigi poolne kaitse ja toetus nii Valgevene territooriumil kui ka selle piiride taga.

Kellelki ei või võtta ära Valgevene Vabariigi kodakondsust või selle muutmise õigust.

Valgevene Vabariigi kodanikku ei saa välisriigile välja anda, kui Valgevene Vabariigi rahvusvaheliste lepingutega ei ole teisiti sätestatud.

Kodakondsuse saamist ja loobumist teostatakse seadusega kooskõlas.

11.Artikkel. Valgevene territooriumil on välismaalastel ja kodakondsuseta isikutel Valgevene Vabariigi kodanikega võrdsed õigused ja vabadused ning ka kohustused, kui Konstitutsiooniga, seaduste ja rahvusvaheliste lepingutega ei ole teisiti sätestatud.

12.Artikkel. Valgevene Vabariik võib anda varjupaiga isikutele, keda jälitatakse teistes riikides nende poliitiliste, religioossete veendumuste või rahvusliku kuuluvuse eest.

13.Artikkel. Omand võib olla nii riiklik kui ka era.

Riik võimaldab majanduslikuks ning muuks tegevuseks, peale seadusega keelatud, kõigile võrdsed õigused ja garanteerib kõikide omandivormide arengule võrdse kaitse ning tingimused.

Riik soodustab ühistute arengut.

Riik garanteerib kõigile ettevõtluses ja muus seadusega mittekeelatud majanduslikus tegevuses, oma võimete ja vara vaba kasutamise võimalused.

Riik teostab majandusliku tegevuse reguleerimist inimese ja ühiskonna huvides; tagab sotsiaalsetel eesmärkidel riikliku- ja eramajandusliku tegevuse suunamise ning koordineerimise.

Loodusvarad, vesi, metsad on erandlikult riigi omanduseks. Põllumajanduslik maa on riigi omanduses.

Seadusega võib olla sätestatud ka teised objektid, millised asuvad ainult riigi omanduses, või võib olla kehtestatud spetsiaalne nende eraomandisse ülemineku kord, aga samuti kinnitatuid riigi erandlik õigus üksikute tegevusvaldkondade liikide teostamisele.

Riik garanteerib töötajatele ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste juhtimises, et tõsta nende töö efektiivsust ja parandada elu sotsiaalmajanduslikku taset, osaluse õiguse.

14.Artikkel. Riik reguleerib sotsiaalsete, rahvuslike ja teiste ühenduste vahelisi suhteid kõikide seaduse ees võrdsuse printsiibi ja nende õiguste ja huvide austamise alusel.

Riigijuhtimise organite, tööandjate ühenduste ja ametühingute vahelisi sotsiaal-töö sfääri suhted teostatakse poolte sotsiaalse partnerluse ja koostöö printsiipe järgides.

15.Artikkel. Riik vastutab ajaloolis-kultuuriliste ja vaimse pärandi säilumise ja kõikide Valgevene Vabariigis elavate rahvusühenduste kultuuride vaba arengu eest.

16.Artikkel. Religioonid ja usuõpetused on seaduse ees võrdsed.

Riigi ja religioosete organisatsioonide vastastikused suhted reguleeritakse seadusega, arvestades nende mõju valgevene rahva vaimsetele, kultuurilistele ja riiklike traditsioonidele.

Keelatud on religioosete organisatsioonide, nende organite ja esindajate tegevus, mis on suunatud Valgevene Vabariigi suveräänsuse, selle konstitutsioonilise korra ja kodanike koosmeele vastu või siis kaasnevad sellega kodanike õiguste ja vabaduste rikkumised ja mis takistavad samuti kodanikel täitmast nende riiklikke, ühiskondlikke, perekondlikke kohustusi või tekitavad kahju nende tervisele ja moraalile.

17.Artikkel. Valgevene Vabariigis on riigikeelteks valgevene- ja vene keel.

18.Artikkel. Valgevene Vabariik lähtub oma välispoliitikas riikide võrdsuse, jõu ja sellega mitteähvardamise, piiride rikkumatus, vaidluste rahumeelse reguleerimise, siseasjadesse mittesekkumise põhimõtetest ja teistest rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud printsiipidest ja normidest.

Valgevene Vabariik seab eesmärgiks muuta oma territoorium tumavabaks alaks ja riik neutraalseks.

19.Artikkel. Valgevene Vabariigi kui suveräänse riigi sümboliteks on ta Riigilipp, Riigivapp ja Riigihümn.

20.Artikkel. Valgevene Vabariigi pealinnaks on Minsk.

Minski linna staatus sätestatakse seadusega.

II Jagu.

Isiksus, ühiskond, riik.

21.Artikkel. Valgevene Vabariigi kodanike õiguste ja vabaduste tagamine on riigi kõrgeimaks eesmärgiks.

Igaühel on õigus inimväärsele elatustasemele, kaasaarvatud piisavale toidule, riietele, eluasemele ja selleks pideva hädavajaliku parandamise tingimustele.

Riik garanteerib Valgevene kodanikele Konstitutsiooniga, seadustega tagatud ja riigi rahvusvaheliste kohustustega ettenähtud õigused ja vabadused.

22.Artikkel.Kõik on seaduse ees võrdsed ja omavad õigust, ilma mingi diskrimineerimiseta, õiguste ja seaduslike huvide võrdsele kaitsele.

23.Artikkel.Isiksuse õiguste ja vabaduste piiramist lubatakse vaid seaduses sätestatud juhtudel rahvusliku julgeoleku, ühiskondliku korra, moraali, elanikkonna tervise, teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks.

Kellelgi ei tohi olla seadusele vasturääkivaid eeliseid ja privileege.

24.Artikkel.Igaühel on õigus elule.

Riik kaitseb inimese elu sellele igasuguste õigusvastaste kallalekippumiste eest.

Surmanuhtlust, kuni selle tühistamiseni, rakendatakse seadusega kooskõlas kui eriti raskete kuritegude eest mõistetavat erakorralist karistumäära ja seda vaid kohtuotsusega kooskõlas.

25.Artikkel.Riik tagab isiku vabaduse, puutumatus ja väarikuse. Isikliku vabaduse piiramine või selle äravõtmine on võimalik vaid seadusega sätestatud juhtumitel ning korras.

Vahi alla võetud isikul on õigus tema kinnipidamise või aresti alla võtmise seaduslikkuse kohtulikule kontrollile.

Kedagi ei tohi piinata ega karistada julmalt, tema väarikust ebainimlikult alandavalt kohelda või karistada, või siis allutada tema nõusolekuta meditsiinilistele või muudele katsetele.

26.Artikkel.Kedagi ei tohi käsitada kuriteos süüdi olevaks, kui ta süü ei ole seaduses sätestatud korras tõestatud ja on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus. Süüdistatav ei pea oma süütust tõestama.

27.Artikkel.Kedagi ei tohi sundida andma enese, oma perekonnaliikmete, lähedaste sugulaste vastaseid tunnistusi ja seletusi. Seadust rikkudes hangitud tõenditel ei ole juriidilist jõudu.

28.Artikkel.Igaühel on õigus tema eraelu, ta au ja väariku puutumatusle kaitsele ebaseadusliku sekkumise eest, sealhulgas ta kirjavahetuse, telefonikõnede ja muu suhtluse saladusele.

29.Artikkel.Kodanike eluaseme ja muude seaduslike valduste puutumatus on garanteeritud. Kellelgi ei ole, seadusliku aluseta, õigust kodaniku tahte vastaselt, tungida ta elamusse või muusse seaduslikku valdusse.

30.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikel on õigus Valgevene Vabariigi piires vabalt liikuda ja elukohta valida, sealt lahkuda ja takistusteta naaseda.

31.Artikkel.Igaühel on õigus määratleda iseseisvalt oma suhtumine religiooni ja täita igasuguse religiooni usutalitusi üksinda või koos teistega või siis neist ühtki mittetunnistada, väljendada ja levitada religiooniga seotud veendumusi, osaleda religioossete kultuste, rituaalide, kommete, mis ei ole seadusega keelatud, täitmisel.

32.Artikkel.Abielu, perekond, emadus, isadus ja lapsepõlv asub riigi kaitse all.

Naine ja mees, jõudnud abiellumise ikka, omavad õigust, vabatahtlikkuse alusel, abielluda ning perekonda luua. Abikaasad on perekondlikes suhetes võrdõiguslikud.

Lapsevanematel või neid asendavatel isikutel on laste kasvatamise õigus ning kohustus, nad peavad hoolitsema nende tervise, arengu ja õpetamise eest. Last ei tohi julmalt kohelda või alandada, kaasata tema füüsilist, vaimset või moraalselt arengut kahjustada võivatele töödele. Lapsed peavad hoolitsema lapsevanemate, aga samuti neid asendanute eest ning neid aitama.

Lapsi võib oma perekonnast lahutada lapsevanematest ja teistest neid asendavatest isikutest nende tahte vastaselt vaid kohtuotsuse alusel, kui lapsevanemad või teised neid asendavad isikud ei täida oma kohustusi.

Naistele tagatakse mehega võrdsed võimalused hariduse saamisel ja kutsealasel ettevalmistusel, töös ja ametialasel (töös) edasijõudmisel, ühiskondlik-poliitilistel-, kultuuri- ja teistes tegevussfäärides ning samuti tingimuste loomine nende töö ja tervise kaitseks.

Noorsoole garanteeritakse nende vaimse, moraalse ja füüsilise arengu õigus.

Riik loob noorsoole poliitiliseks, sotsiaalseks, majanduslikuks ja kultuurilises arenguks vaba ja efektiivse osaluse tingimused.

33.Artikkel.Igähele garanteeritakse arvamuste ja veendumuste ning nende vaba väljendamise vabadus.

Kedagi ei või sundida väljendama oma veendumusi või neist loobuma.

Riigi, ühiskondlike ühenduste või üksikute kodanike poolne massimeedia vahendite monopoliseerimine ning tsensuur on keelatud.

34.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikele garanteeritakse riigi-, ühiskondlike ühenduste-, poliitiliste-, majanduslike-, kultuuri organite tegevust ning rahvusvahelist elu ning ümbritsevat keskkonda puudutava informatsiooni täielikku, tõepärase ja õigeaegse saamise, hoidmise ja levitamise õigus.

Riigiorganid, ühiskondlikud ühendused, ametiisikud peavad andma Valgevene Vabariigi kodanikule võimaluse tutvuda tema õigusi ja seaduslikke huve puudutavate materjalidega.

Informatsiooni kasutamine võib olla, et kaitsta kodanike au, väarikust, isiklikku- ja pereelu ning nende poolt oma õiguste täielikuks kasutamiseks, piiratud seadusandlusega.

35.Artikkel.Koosolekute, kokkutulekute, tänaval marssimiste, demonstratsioonide ja piketeerimiste, millised ei riku õiguskorda ja teiste Valgevene Vabariigi kodanike õigusi, vabadus on riigi poolt garanteeritud.

Nimetatud ettevõtmiste läbiviimise kord määratletakse seadusega.

36.Artikkel.Igähel on ühinemisõigus.

Kohtunikud, prokuratuuride, siseasjade organite, Riigikontrolli komitee, julgeolekuorganite töötajad ja sõjaväelased ei saa olla poliitiliste parteide ja teiste poliitilisi eesmärke taotlevate ühiskondlike ühenduste liikmed.

37.Artikkel. Valgevene Vabariigi kodanikel on õigus osaleda riigi asjade lahendamises nii vahetult kui ka vabalt valitud esindajate kaudu.

Kodanike vahetu osalemine ühiskonna- ja riigi asjade juhtimises tagatakse referendumite läbiviimisega, eelnõude, vabariikliku ja kohaliku tähtsusega küsimuste läbiarutamisega ja teistel seaduses sätestatud viisidel.

Korras, mis on sätestatud seadusandlusega, osalevad Valgevene Vabariigi kodanikud riiklike ja ühiskondliku elu küsimuste arutamisel vabariiklikes- ja kohalikes kogudes.

38.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikel on õigus vabalt valida ja olla valitud riiklikesse organitesse üleüldise, võrdse, otsese või kaudse valimisõiguse alusel ja salajase hääletuse teel.

39.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikud, vastavalt oma võimetele, kutselisele

ettevalmistusele, omavad riigiorganite igasugustele ametikohtadele võrdse pääsu õigust.

40.Artikkel.Igäühel on õigus saata riigiorganitesse isiklikke ja kollektiivseid pöördumisi.

Riigiorganid, aga samuti ametiisikud peavad pöördumised läbi vaatama ja andma sisulise vastuse seadusega kindlaksmääratud tähtajaks. Esitatud avalduse läbivaatamisest keeldumine peab olema kirjalikult motiveeritud.

41.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikele garanteeritakse õigus tööle, kui enim väärrika inimese eneseteostuse viisi, see tähendab elukutse, tegevusvaldkonna ja kutsumusele, võimetele, haridusele, kutselisele ettevalmistusele vastava ja ühiskondlikku nõudlust arvestava töö valiku õiguse, aga samuti õigus tervislikele ning ohututele töötingimustele.

Liik loob tingimused elanikele täieliku tööhõive saavutamiseks. Isiku, temast sõltumatutel põhjustel, töötuks jäämisel garanteeritakse temale, ühiskondlikku vajadusi arvestades, väljaõppe uuel erialal ning kvalifikatsiooni tõstmine, aga samuti, kooskõlas seadusega, töötü abiraha.

Kodanikel on oma majanduslike ja sotsiaalsete huvide kaitse õigus, kaasaarvatud ametühingutesse liitumise, kollektiivlepingute (kokkulepete) sõlmimise ja streigiõigus.

Sunnitöö on keelatud, peale kohtuotsusega määratud töö või teenistus, või siis vastavuses erakorralise- või sõjaseisukorra seadusega.

42.Artikkel.Tööle palgatud isikutele garanteeritakse loodud töö majanduslikest tulemustest saadud hüvest, kooskõlas tehtu kvaliteedi, hulga ning ühiskondliku tähtsusega, õiglase osa, kuid mitte vähem sellest tasemest, mis tagavad neile ja ta peredele vaba ning inimliku eksistentsi.

Naistel ja meestel, täiskasvanutel ja alaealistel on õigus võrdväärtseliku töö eest võrdsele tasule.

43.Artikkel.Töötajatel on õigus puhkusele. Palgatud töötajatele tagatakse see õigus 40 tunnise töönädala, lühendatud öise tööaja kehtestamisega, igaaastase tasustatud puhkuse ja iganädalaste puhkepäevade andmisega.

44.Artikkel. Riik garanteerib igäühele omandiõiguse ja soosib selle soetamist.

Omanikul on õigus vara vallata, kasutada, korraldada nii ainuisikuliselt kui ka üheskoos teiste isikutega. Omandi puutumatus, selle parandamise õigust kaitstakse seadusega.

Seaduslikul viisil soetatud omand on riigi poolt kaitstud.

Riik soosib ja kaitseb kodanike hoiuseid, luues hoiuste säilimise garantii.

Omandi sundvõõrandamine on lubatud vaid ühiskondliku hädavajaduse motiivil, pidades seejuures kinni seadusega sätestatud tingimustest ja korrast, võõrandatud vara maksumuse kohesel ja täielikul kompenseerimisel aga samuti kohtuotsuse alusel.

Omandiõiguse teostamine ei tohi olla vastuolus ühiskondliku kasuga ja julgeolekuga, tekitada kahju ümbritsevatele keskkonnale, ajaloolis-kultuurilistele väärtustele, kitsendada teiste inimeste õigusi ja nende seadusega kaitstud huve.

45.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikele garanteeritakse õigus tervisekaitsele, kaasaarvatud tasuta ravi riiklikes tervishoiuasutustes.

Riik loob kõigile kodanikele kättesaadava meditsiinilise teeninduse saamise tingimused.

Valgevene Vabariigi kodanike tervise kaitse õigus tagatakse samuti kehakultuuri ja spordi arendamisega, ümbritseva keskkonna tervendamise meetmetega, üldtervistavate asutuste kasutamise võimalusega, töökaitse täiustamisega.

46.Artikkel.Igäühel on õigus soodsale ümbritsavale keskkonnale ja selle õiguse rikkumisega tekitatud kahju eest hüvituse saamisele.

Riik kontrollib loodusressursside ratsionaalset kasutamist, et kaitsta ja parandada

elutingimusi, aga samuti ümbritseva keskkonna kaitset ning taastamist.

47.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikele garanteeritakse õigus sotsiaalkindlustusele vanaduse, haiguse, invaliidsuse, töövõime kaotuse, toitjakaotuse puhul ja teistel seaduses ettenähtud juhtudel. Riik ilmutab erilist hoolitsust sõja- ja tööveteranide, aga samuti isikute eest, kes on kaotanud tervise riiklike ja ühiskondlike huvide kaitseks.

48.Valgevene Vabariigi kodanikel on õigus eluasemele. Seda õigust tagatakse riikliku- ja eraelamufondi arendamisega, abistades kodanikke eluaseme soetamisel.

Sotsiaalset kaitset vajavatele kodanikele võimaldatakse eluase riigi ja kohalike omavalitsuste poolt tasuta või neile võimalustepärase tasu eest, kooskõlas seadusandlusega.

Kedagi ei tohi omatahtsi eluasemest ilma jätta.

49.Artikkel.Igaühel on õigus haridusele.

Üldise keskhariduse ja kutse-tehniline hariduse saamine on garanteeritud ning tasuta.

Kesk-kutse- ja kõrgharidus on kõigile kättesaadav, kooskõlas igäihe võimetega. Igaüks võib tasuta, konkursi korras, saada vastav haridus riiklikes õppeasutustes.

50.Artikkel.Igaühel on õigus säilitada oma rahvuskuuluvus, samuti nagu kedagi ei saa sundida oma rahvuskuuluvust määratlema ega avaldama.

Rahvusväarikuse solvamine on seadusega karistatav.

Igaühel on õigus kasutada oma emakeelt ja selle suhtlemiseks valida. Riik garanteerib, kooskõlas seadusega, kasvatamise- ja õppekeele valikuvabaduse.

51.Artikkel.Igaühel on õigus osaleda kultuurielus. See õigus tagatakse kodumaistele ja maailmakultuuri väärtustele, mis asuvad riiklikes ja ühiskondlikes fondides üldkättesaadavuse tagamisega ja kultuur-hariduslike asutuste võrgu arendamisega.

Kunsti-,teadusliku-,tehnilise loomingu ja õpetamise vabadus on garanteeritud.

Intellektuaalset omandit kaitseb seadus.

Riik soosib üldistes huvides kultuuri, teaduslike- ja tehniliste uuringute arendamist.

52.Artikkel.Igaüks, kes asub Valgevene Vabariigi territooriumil, peab järgima selle Konstitutsiooni, seadusi ja austama rahvuslikke traditsioone.

53.Artikkel.Igaüks peab austama teiste isikute väarikust, õigusi, vabadusi ja seaduslikke huve.

54.Artikkel.Igaüks peab hoidma ajaloolis-kultuurilist-, vaimset pärandit ja teisi rahvuslikke väärtusi.

55.Artikkel.Looduskeskkonna kaitsmine on igäihe kohustuseks.

56.Artikkel.Valgevene Vabariigi kodanikud peavad riiklike maksude, lõivude ja muude tasude kaudu osalema riiklike kulutuste finantseerimises.

57.Artikkel. Valgevene Vabariigi kaitse on Valgevene Vabariigi kodaniku kohustus ja püha kohus.

Sõjaväeteenistuse läbimise kord, sellest vabastamise alused ja tingimused või siis selle asendamine alternatiivteenistusega, määratletakse seadusega.

58.Artikkel.Kedagi ei tohi sundida täitma kohustusi, või siis lahti ütleva oma õigustest, milliseid ei ole Valgevene Vabariigi Konstitutsiooniga ja selle seadustega ette nähtud.

59.Artikkel.Riik peab võtma kõiki temale kättesaadavaid meetmeid, et luua siseriiklik- ja riikidevaheline kord, milline on hädavajalik Valgevene Vabariigi kodanike, Konstitutsiooniga

ettenähtud õiguste ja vabaduste täielikuks teostamiseks.

Riigorganid, ametiisikud ja teised isikud, kellele on usaldatud riiklike funktsioonide täitmine, peavad oma kompetentsi piires võtma isiksuse õiguste ja vabaduste teostamiseks ja kaitseks hädavajalikke meetmeid.

Need organid ja isikud vastutavad tegude eest, millistega rikutakse isiksuse õigusi ja vabadusi.

60.Artikkel.Igäühele garanteeritakse tema õiguste ja vabaduste kaitse kompetentse, sõltumatu ja erapooletu kohtu poolt seaduses sätestatud tähtajaks.

Kodanike õiguste, vabaduste, au ja väärkuse kaitse eesmärgil, kooskõlas seadusega, on õigus kohtulikus korras nõuda tekitatud materjaalse kui ka moraalse kahju eest välja hüvitust.

61.Artikkel.Igäühel on õigus, kooskõlas rahvusvaheliste õigusaktidega, mis on ratifitseeritud Valgevene Vabariigi poolt, kui kõik olemasolevad riigisisised õiguskaitse vahendid on ammendatud, pöörduda rahvusvahelistesse organisatsioonidesse et kaitsta oma õigusi ja vabadusi.

62.Artikkel.Igäühel on õigus õiguslikule abile et teostada õigusi ja vabadusi, sealhulgas igal hetkel advokaatide või teiste esindajate abi kohtus, muudes riigi-, omavalitsuste organites, ettevõtetes, asutustes, organisatsioonides, ühiskondlikes ühendustes ja suhetel ametiisikute ning kodanikega, kasutamise õigus. Seaduses sätestatud juhtudel osutatakse õiguslikku abi riigi vahendite arvelt.

Valgevene Vabariigis on õigusabi andmise takistamine keelatud.

63.Artikkel.Käesoleva Konstitutsiooniga ettenähtud siksuse õiguste ja vabaduste teostamine võib olla peatatud vaid erakorralise- või sõjaseisukorra tingimustes ja Konstitutsiooni ning seadustega määratletud korras ja piires.

Erakorralise olukorra perioodil, spetsiaalsete meetmete võtmisel, ei tohi piirata õigusi, millised on nähtud ette Konstitutsiooni 24.Artiklis, 25.Artikli kolmandas lõigus, 26.Artiklis ja 31.Artikli määrustes.

III Jagu.

Valimissüsteem, referendum.

I Peatükk.

Valimissüsteem.

64.Artikkel. Rahva poolt riiklikesse ametitesse valitavate saadikute ja teiste isikute valimine, teostatakse üldvalimistel: valimisõigus on 18. aastaseks saanud Valgevene Vabariigi kodanikel.

Valimistel ei osale kodanikud, kes on tunnustatud kohtu poolt teovõimetuteks, isikud kes asuvad kohtuotsuse alusel kinnipidamiskohtades. Hääletamisel ei osale isikud, kelle suhtes kriminaal-protsessuaalse seadusandlusega kehtestatud korras, valitud piirangu meetmeks vahi all pidamine. Igasugune otsene ja kaudne kodanike valimisõiguse piiramine teistel juhtudel on keelatud ning seaduse sätete alusel karistatav.

Saadikute ja teiste isikute, keda valitakse riiklikele ametikohtadele, vanuseline tsensus määratletakse vastava seadusega, kui Konstitutsioonis ei ole teisiti sätestatud.

65.Artikkel.Valimised on vabad: valija otsustab ise selle kas valimistel osaleda ja kelle poolt

hääletada.

Valimiste ettevalmistus ja läbiviimine teostatakse avatult ja avalikult.

66.Artikkel.Valimised on võrdsed: valijatel on võrdne häälte arv.

Riiklikele ametikohtadele valitavad kandidaadid osalevad valimistel võrdsetel alustel.

67.Artikkel.Saadikute valimised on otsesed: saadikud valitakse kodanike poolt vahetult.

68.Artikkel.Valimistel on hääletamine salajane:valijate tahteavalduse kontrollimine valimiste käigus on keelatud.

69.Artikkel.Saadikukandidaatide ülesseadmise õigus on, kooskõlas seadusega, ühiskondlikel ühendustel, töökollektiividel ja kodanikel.

70.Artikkel.Valimiste ettevalmistamise ja läbiviimise kulud tasutakse selleks eraldatud summade piires riigi arvelt. Seadusega sätestatud juhtudel võidakse valimiste ettevalmistamise ja läbiviimise kulud katta ühiskondlike ühenduste, ettevõtete, asutuste, organisatsioonide ja isikute vahendite arvelt.

71.Artikkel.Valimiste läbiviimise tagavad valimiskomisjonid, kui Konstitutsiooniga ei ole teisti sätestatud.

Valimiste läbiviimise kord määratletakse Valgevene Vabariigi seadustega.

Valimisi ei saa erakorralise- ja sõjaseisukorra ajal läbi viia.

72.Artikkel.Saadikute tagasikutsumist teostatakse seaduses ettenähtud põhjenduste alusel.

Saadiku tagasikutsumise hääletus viiakse läbi saadiku valimiseks ettenähtud korras ja vähemalt kahekümne protsendi valimisõigust omavate ning vastaval territooriumil elavate valijate initsiatiivil.

Vabariigi Nõukogu liikmete tagasikutsumise alused ja kord sätestatakse seadusega.

II Peatükk.

Referendum (rahvahääletus).

73.Artikkel. Tähtsate riiklike ja ühiskondliku elu küsimuste lahendamiseks viiakse läbi vabariiklikke ning kohalikke referendumeid.

74.Artikkel.Vabariiklikud referendumid määratakse Valgevene Vabariigi Presidendi isiklikul initsiatiivil, aga samuti Esindajatekoja ja Vabariigi Nõukogu ettepanekul, milline otsus võetakse vastu nende eraldi istungitel häälteenamusega Konstitutsiooniga kehtestatud kummagi koja koosseisu (täieliku koosseisu) liikmete arvu häälteenamusega, või siis 450 tuhande hääleõigusliku kodaniku, nende hulgas vähemalt 30 tuhat kodanikku igast piirkonnast ning Minskist, ettepanekul.

President, peale seda, kui temale esitatakse, kooskõlas Esindajatekoja ja Vabariigi Nõukogu ettepanekute või siis kodanike ettepanekute seadusega referendumite läbiviimisest, läbivaatamiseks, määrab vabariikliku referendumi.

Referendumi läbiviimine peab olema teostatud hiljemalt kolme kuu jooksul, lugedes Presidendi poolt referendumi väljakuulutamise seadluse väljaandmise päevast.

Vabariiklikul referendumil vastu võetud otsused allkirjastatakse Valgevene Vabariigi Presidendi poolt.

75.Artikkel.Kohalikud referendumid määratakse vastavate kohalike esindusorganite poolset initsiatiivil või siis vähemalt kümne protsendi valimisõigust omavate vastaval territooriumil elavate

kodanike ettepaneku alusel.

76.Artikkel.Referendumid viiakse läbi üldvalimistel, vaba, võrdse ja salajase hääletuse teel.

Referendumitel osalevad Valgevene Vabariigi valimisõigusega kodanikud.

77.Artikkel.Referendumil vastu võetud otsuseid võivad olla tühistatud või muudetud vaid referendumi teel, kui referendumil teisiti ei otsustatud.

78.Artikkel.Vabariiklike ja kohalike referendumite läbiviimise kord, aga samuti referendumile pandavate küsimuste loetelu määratletakse Valgevene Vabariigi seadusega.

IV. Jagu.

President, parlament, valitsus, kohus.

III Peatükk.

Valgevene Vabariigi President.

79.Artikkel.Valgevene Vabariigi President on Riigipea, Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni, inimese ja kodaniku õiguste ja vabaduste garantii.

President isikustab rahva ühtsuse, garanteerib sise- ja välispoliitika peamiste suundade realiseerimise, esindab Valgevene Vabariiki suhetes teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. President võtab meetmeid Valgevene Vabariigi suveräänsuse, selle rahvusliku julgeoleku ja territoriaalse terviklikkuse kaitseks, tagab poliitilise ja majandusliku stabiilsuse, riigivõimu organite järjepidevuse ning koostöö, teostab riigivõimuorganite vahelist vahendust.

President on puutumatu, tema au ja väarikust kaitstakse seadusega.

80.Artikkel.Presidentiks võib olla valitud sünnilt Valgevene Vabariigi kodanik, kes on vähemalt 35 aastane, valdab valimisõigust ja elab alaliselt Valgevene Vabariigis valimisele vahetult eelnenud vähemalt kümne aasta kestel.

81.Artikkel.President valitakse vahetult Valgevene Vabariigi rahva poolt viieks aastaks üldvalimistel, vaba, võrdse ja otsese valimisõiguse alusel ja salajase hääletuse teel.

Presidendi ametikohale esitavad kandidaadid Valgevene Vabariigi kodanikud vähemalt 100 tuhande valija allkirjaga toetusavaldusega.

Presidendi valimised määratakse Esindajatekoja poolt mitte hiljem kui viis kuud ja viiakse läbi hiljemalt kaks kuud enne eelmise Presidendi volituste lõppemist.

Kui Presidendi ametikoht osutus vakantseks, siis valimised viiakse läbi mitte enne kui 30 päeva ja mitte hiljem kui 70 päeva peale vakantsi tekkimist.

82.Artikkel.Valimised loetakse etoimunuks, kui hääletamisel osales üle poole Valgevene Vabariigi valimisnimekirjadesse kantud kodanikest.

President loetakse valituks, kui tema poolt hääletasid valimistel osalenud Valgevene Vabariigi kodanikest üle poole kodanike.

Kui ükski kandidaat ei kogunud hädavajalikku häältehulka, siis kahenädalase tähtaja kestel viiakse läbi juba kahe enim hääli kogunud kandidaadiga valimiste teine voor. Valituks loetakse Presidendi kandidaat, kes sai kordusvalimistel üle poole osanenud valjiate hääle.

Presidendi valimiste läbiviimise kord sätestatakse Valgevene Vabariigi seadusega.

83.Artikkel.President astub ametisse peale järgmise sisuga vandetöötuse andmist:

„Astudes Valgevene Vabariigi Presidendi ametisse, töotan pidulikult, et teenin ustavalt Valgevene Vabariigi rahvast, austan ja kaitsen inimese ja kodaniku õigusi ja vabadusi, järgin ning kaitsen Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni, täidan ustavalt ja kohusetundlikult minule pandud kõrgeid kohustusi“.

Töötus antakse pidulikult õhkkonnas Esindajatekoja saadikute ja Vabariigi Nõukogu liikmete, Konstitutsioonikohtu, Ülemkohtu ja Kõrgema Majanduskohtu kohtunike juuresviibimisel, hiljemalt kaks kuud peale Presidendi valimiste päevast. Vastvalitud Presidendi töötuse andmise hetkest lakkavad eelmise Presidendi volitused.

84.Artikkel.Valgevene Vabariigi President:

1)kuulutab välja vabariiklikud referendumid;

2)kuulutab välja korralised ja erakorralised Esindajatekoja, Vabariigi Nõukogu ning kohalike esindusorganite valimised;

3)Konstitutsiooniga sätestatud juhtudel ja korras saadab laiali kodasid;

4)nimetab ametisse kuus Valgevene Vabariigi valimiste ja vabariiklike referendumite Keskkomisjoni liiget;

5)moodustab, likvideerib ja reorganiseerib Valgevene Vabariigi Presidendi Administratsiooni, teisi riigivalitsemise organeid, aga samuti Presidendi juures asuvate konsultatiiv-nõuandvaid ning muid organeid;

6)Esindajatekoja nõusolekul nimetab ametisse Peaministri;

7)määratleb Valgevene Vabariigi Valitsuse struktuuri, nimetab ametisse ja vabastab sellest Peaministri asetäitjaid, ministreid ja teisi Valitsuse liikmeid, võtab vastu otsuseid Valitsuse või selle liikmete errumineku kohta;

8)Vabariigi Nõukogu nõusolekul nimetab vastavate kohtute liikmete hulgast ametisse Konstitutsioonikohtu Esimehe, Ülemkohtu Esimehe, Kõrgema Majanduskohtu Esimehe;

9)Vabariigi Nõukogu nõusolekul nimetab ametisse Ülemkohtu, Kõrgema Majanduskohtu kohtunikke, Valimiste ja vabariiklike referendumite Keskkomisjoni Esimehe, Peaprokuröri, Riigipanga Juhatuses Esimehe ja selle liikmeid;

10)nimetab ametisse kuus Konstitutsioonikohtu kohtunikku ja teisi Valgevene Vabariigi kohtunikke;

11)vabastab ametikohalt Konstitutsioonikohtu Esimehe ja kohtunikud, Ülemkohtu Esimehe ja kohtunikud, Kõrgema Majanduskohtu Esimehe ja kohtunikud, Valimiste ja vabariiklike referendumite Keskkomisjoni Esimehe ja liikmed, Peaprokuröri, Riigipanga Juhatuses Esimehe ja liikmed seadusega sätestatud juhtudel ning Vabariigi Nõukogu teavitamisega;

12)nimetab- ja vabastab ametist Riigikontrolli Komitee esimehe;

13)pöördub Valgevene Vabariigi rahva poole läkitustega olukorrast riigis ja selle peasuundadest välis- ja sise poliitikas;

14)pöördub igaaastaste läkitustega Parlamendi poole, milline kuulatakse Esindajatekoja ja Vabariigi Nõukogu kodade istungil ära arutluseta; võib osaleda Parlamendi ja selle organite töös, esineda igal ajal nende ees kõnede ning teadaannetega;

15)võib juhatada Valgevene Vabariigi Valitsuse istungitel;

16)nimetab riigivalitsemise vabariiklike organite juhte ja määratleb nende staatust; nimetab Presidendi esindajaid Parlamendis ja teisi ametiisikuid, kelle ametikohad on määratletud

seadusandlusega kooskõlas, kui Konstitutsiooniga ei ole sätestatud teisiti;

17)lahendab Valgevene Vabariigi kodakondsusse võtmise ja sellest lahkumise ning varjupaiga andmise küsimusi;

18)kehtestab riigipühad ja pidupäevad, autasustab riiklike autasudega, annab diplomaatilisi auastmeid ja aunimetusi;

19)annab süüdimõistetutele armu;

20)peab läbirääkimisi ja allkirjastab rahvusvahelisi lepinguid, nimetab – ja kutsub tagasi Valgevene Vabariigi diplomaatilisi esindajaid välisriikides ning rahvusvahelistes organisatsioonides;

21)võtub vastu välisriikide akrediteeritud diplomaatiliste esindajate volikirju ja nende tagasikutsumiskirju;

22)loodusõnnetuse, katastroofi, aga samuti korratuste puhul millisega kaasnes kas vägivalda oht grupi isikute või organisatsioonide poolt, millise tulemusel tekib inimeste elule ja tervisele, riigi territoriaalsele terviklikkusele või eksisteerimisele oht, viia Valgevene Vabariigi territooriumil või selle üksikutes kohtades sisse erakorraline seisukord, esitades võetud otsus kolme päevase tähtaja kestel kinnitamiseks Vabariigi Nõukogusse;

23)seadusandlusega sätestatud juhtudel on õigus streikide läbiviimise edasilükkamiseks või nende peatamiseks, kuid mitte kauemaks kui kolmeks kuuks;

24)allkirjastab seadused; omab, Konstitutsiooniga sätestatud korras, seaduse või selle üksikute määruste, koos oma vastuväidetega, Esindajatekotta tagasi lükkamise õigust;

25)omab Valitsuse aktide tühistamise õigust;

26)teostab vahetult, või tema poolt moodustatud organite kaudu kontrolli kohalike omavalitsuse ja selle organite poolse seadustest kinnipidamise üle; omab kohalike Saadikute Nõukogude otsuste peatamise õigust ja kohalike täitev- ja korraldavate organite otsuste tühistamise õigust, kui need ei vasta seadusandlusele;

27)formeerib ja juhib Valgevene Vabariigi Julgeolekunõukogu; nimetab- ja vabastab ametist Julgeolekunõukogu Riigisekretäri;

28)on Valgevene Vabariigi Kaitsejõudude Ülemjuhataja; nimetab- ja vabastab ametikohalt Kaitsejõudude kõrgema juhtkonna;

29)viib Valgevene Vabariigi territooriumil sõjaohu või kallaletungi juhtumil sisse sõjaseisukord, kuulutab välja üld või osalise mobilisatsiooni, esitades võetud otsus kolmepäevase tähtaja jooksul kinnitamiseks Vabariigi Nõukogule;

30)teostab muid volitusi, mis on temale pandud Konstitutsiooni ja seadustega.

85.Artikkel.President annab Konstitutsiooni alusel ja sellega kooskõlas välja seadlusi ning korraldusi, millistel on kogu Valgevene Vabariigi territooriumil kohustuslik jõud.

Konstitutsiooniga sätestatud juhtudel, annab President välja dekreete, millistel on seaduse jõud. President, vahetult või tema poolt moodustatud organite kaudu, tagab dekreetide, seadluste ja korralduste täitmise.

86.Artikkel.President ei saa hõlmata teisi ametikohti, ega saada peale töötasu muid rahalisi sissetulekuid, erandiks teadusliku töö, kirjanduse ja kunstiteoste eest saadud honorarid.

President peatab oma liikmelisuse poliitilistes parteides ja teistes poliitilisi eesmärke järgivates ühiskondlikes ühendustes kogu oma ametiaja kestuseks.

87.Artikkel.President võib igal ajal esitada erruminekuavalduse. Presidendi erruminekuavaldus võetakse vastu Saadikutekojas.

88.Artikkel.Valgevene Vabariigi President võib olla ennetähtaegselt ametikohalt vabastatud püsiva tervisliku teovõimetuse puhul täita Presidendi kohustusi. Presidendi ennetähtaegse ametist vabastamise otsus võetakse vastu Esindajatekoja täiskoosseisu vähemalt kahekolmandikulise häälteenamusega ja Vabariigi Nõukogu täiskoosseisu kahekolmandikulise häälteenamusega, palatite poolt selleks loodud spetsiaalse komisjoni otsuse alusel.

President võib olla ennetähtaegselt ametist kõrvaldatud riigireetmisega või muu raske kuriteoga seoses. Süüdistuse esitamise ja juurdluse teostamise otsus loetakse sel juhul vastuvõetuks, kui selle esitas vähemalt kolmandik saadikutest ja poolt hääletas Esindajatekoja täiskoosseisust enamus. Süüdistuse juurdlus organiseeritakse Vabariigi Nõukogu poolt. President loetakse ametist kõrvaldatuks, kui sellise otsuse poolt hääletas Vabariigi Nõukogu täiskoosseisust vähemalt kakskolmandikku liikmetest aga samuti kui see võeti vastu Esindajatekoja täiskoosseisu kahekolmandikulise poolthäälte enamusega.

Vabariigi Nõukogus ja Esindajatekojas Presidendi ametist kõrvaldamise otsuse ühe kuu kestel, alates süüdistuse esitamisest, vastuvõtmata jätmisel loetakse süüdistuse tagasilükkamiseks. Presidendi ametist kõrvaldamise ettepanekut ei saa teha ajal, mil vaadatakse Konstitutsiooniga sätestatud korras läbi Parlamendi ennetähtaegse laialisaatmise küsimust.

Kui Presidendi ametist vabastamine toimub seoses kuriteo sooritamise, siis süüdistusaja käsitletakse sisuliselt Ülemkohtus.

89.Artikkel.Presidendi ametikoha vakantseks muutumisel või tema poolsel Konstitutsiooniga sätestatud kohuste täitmise võimetusel, tema volitused kuni vastvalitava Presidendi vandetöötuse andmiseni, pannakse Peaministrile.

IV Peatükk.

Parlament – Rahvuskogu.

90.Artikkel.Parlament – Valgevene Vabariigi Rahvuskogu on Valgevene Vabariigi esindus- ja seadusandlik organ.

Parlament koosneb kahest kojast – Esindajatekojast ja Vabariigi Nõukogust.

91.Artikkel.Esindajatekoda koosneb 110 saadikust. Esindajatekoja saadikute valimine teostatakse kooskõlas seadusega üldise, vaba, võrdse, otsese valimisõiguse alusel ja salajasel hääletusel.

Vabariigi Nõukogu on territoriaalse esindatuse koda. Iga piirkonna ja Minski linna poolt valitakse salajasel hääletamisel, kohalike baastaseme Saadikute Nõukogude saadikute istungitel, igast ringkonnast kaheksa ja Minski linna poolt Vabariigi Nõukogu kaheksa liiget. Valgevene Vabariigi President nimetab ametisse kaheksa Vabariigi Nõukogu Liiget.

Parlamendi uue koja koosseisu valimised määratakse hiljemalt neli kuud ja viiakse läbi hiljemalt 30 päeva enne ametis oleva koosseisu volituste lõppu.

Erakorralised Parlamendi kodade valimised viiakse läbi kolme kuu kestel, Parlamendi volituste ennetähtaegse lõppemise päevast lugedes.

92.Artikkel.Esindajatekoja saadikuks võib olla 21. aastaseks saanud Valgevene Vabariigi kodanik.

Vabariigi Nõukogu liikmeks võib olla 30. aastaseks saanud Valgevene Vabariigi kodanik, kes on vastava ringkonna territooriumil või Minski linnas elanud vähemalt viis aastat.

Esindajatekoja saadikud teostavad oma volitusi Parlamendis kutseliselt, kui Konstitutsioon

ei ole teisiti sätestatud. Esindajatekoja saadik võib olla samaaegselt Valitsuse liige.

Üks ja sama isik ei saa olla üheaegselt Parlamendi kahe koja liige. Esindajatekoja saadik ei saa olla samaaegselt kohaliku Nõukogu saadik. Vabariigi Nõukogu liige ei saa samaaegselt olla Valitsuse liige. Ei tohi ühildada Esindajatekoja saadiku ja Vabariigi Nõukogu liikme kohustusi olles samaaegselt Presidendi või kohtunku ametikohal.

93.Artikkel.Parlamendi ametiajaks on neli aastat. Parlamendi volitused võivad olla pikendatud seaduse alusel ja vaid sõja puhul.

Peale valimisi kutsutakse Parlamendi kodade esimene istungjärk kokku Valimiste ja vabariiklike referendumite Keskkomisjoni poolt ja see alustaboma tööd hiljemalt 30 päeva jooksul , peale valimisi. Kokkukutsumise kolmekümnepäevalise tähtaja arvestust ja Esindajatekoja esimese istungi töö alguses hakatakse arvestama selle uue koosseisu valimiste teise vooru valimiste päevast. Kui Esindajatekoja valimiste hääletuse teist vooru läbi ei viidud, siis hakatakse kolmekümne päevast tähtaega arvestama Valgevene Vabariigi üldvalimiste esimese vooru läbiviimise päevast.Vabariigi Nõukogu kokkukutsumise ja selle esimese istungjärgu töö alustamise kolmekümne päevase tähtaja arvestust hakatakse pidama kohalike Saadikute Nõukogude baastaseme esimese istungi päevast, mil valitakse Vabariigi Nõukogu liikmed ringkondade või Minski linna poolt.

Konstitutsiooniga sätestatud juhtudel ja korras võivad Esindajatekoja või Vabariigi Nõukogu volitused olla ennetähtaegselt peatatud. Presidendi otsusega Esindajatekoja ja Vabariigi Nõukogu volituste lõpetamisel võivad samuti olla peatatud vastava Vabariigi Nõukogu või Esindajatekoja valitused.

94.Artikkel.Esindajatekoja volitused võivad olla ennetähtaegselt lõpetatud Valitsuse umbusaldamisel, Valitsuse hääletusel umbusaldamisel või siis Peaministri määramisele nõusoleku andmisest teistkordsel äraütlemisel.

Esindajatekoja või siis Vabariigi Nõukogu volitused võivad samuti olla ennetähtaegselt lõpetatud Konstitutsioonikohtu otsuse alusel, Parlamendi kodade poolse raske või süstemaatilise Konstitutsiooni rikkumise juhtumil.

Nendes küsimustes võtab President otsused vastu hiljemalt kahekuise tähtaja kestel, peale ametlikke konsultatsioone kodade esimeestega.

Kodasid ei saa laiali saata erakorralise või sõjaseisukorra ajal, Presidendi volituste viimase kuue kuu kestel, kodade poolsel Presidendi ennetähtaegsel vabastamisel või kohalt vallandamise küsimuse lahendamise perioodil.

Samuti ei saa kodasid laiali saata aasta jooksul peale nende esimese istungi päeva.

95.Artikkel.Kojad tulevad kokku kahele korralisele istungjärgule aastas.

Esimene istungjärk avatakse 2. oktoobril; selle kestus ei või ületada kaheksakümmet päeva.

Teine istungjärk avatakse 2. aprillil; selle kestus ei tohi ületada üheksakümmet päeva.

Kui 2. oktoober või 2. aprill on puhkepäevad, siis istungjärk avatakse esimesele sellele järgnevale tööpäevale.

Esindajatekoda, Vabariigi Nõukogu kutsutakse hädavajadusel kokku Presidendi poolt erakorralisele istungjärgule, aga samuti kodade täiskoosseisu kahekolmandikulise enamuse nõudmisel, kindlaksmääratud päevakorraga istungile.

Erakorralised istungjärgud kutsutakse kokku Presidendi seadlusega.

96.Artikkel.Esindajatekoda valib oma liikmete hulgast Esindajatekoja Esimehe ja tema asetäitja.

Vabariigi Nõukogu valib oma liikmete hulgast Vabariigi Nõukogu Esimehe ja tema

asetäitja.

Esindajatekoja ja Vabariigi Nõukogu Esimehed, nende asetäitjad juhatavad istungeid ja jälgivad kodade sisekorrast kinnipidamise üle.

Esindajatekoda ja Vabariigi Nõukogu valivad oma liikmete hulgast alalised komisjonid ja muud organid, et teha eelnõudealast, kodade kompetentsi puutuvate küsimuste eelneva läbivaatamise ja ettevalmistamise tööd.

97.Artikkel. Esindajatekoda:

1) käsitleb Presidendi ettepanekul või siis vähemalt 150 tuhande Valgevene Vabariigi hääleõigusliku kodaniku initsiatiivil esitatud eelnõusid Konstitutsiooni muutmise või täiendamise kohta või siis Konstitutsiooni tõlgendamisest;

2) käsitleb eelnõusid, sealhulgas Valgevene Vabariigi sise- ja välispoliitika peamiste suundade kinnitamisest; sõjalisest doktriinist; rahvusvaheliste lepingute ratifitseerimisest või denonseerimisest; kodanike õiguste ja vabaduste ja kohustuste põhisusust ja nende teostamise printsiipidest; kodakondsusest, välismaalaste või kodakondsuseta isikute staatusest; rahvusvähemuste õigustest; vabariikliku eelarve kinnitamisest ja selle täitmise aruandest; vabariiklike maksude ja lõivude sisseseadmisest; omandisuhete printsiipide teostamisest; sotsiaalse kaitse alustest; töö ja hõivatus reguleerimise printsiipidest; abielust, perekonnast, lapsepõlvest, emadusest, isadusest, kasvatusest, haridusest, kultuurist ja tervishoiust; ümbritseva keskkonna kaitsest ja loodusressursside ratsionaalsest kasutamisest; riigi administratiiv-territoriaalsete küsimuste lahendamise korra määramisest; kohalikust omavalitsusest; kohtukorraldusest, kohtumenetlusest ja kohtunike staatusest; kriminaalvastutusest, amnestiast; sõja kuulutamise ja rahu sõlmimisest; sõja- ja erakorralise seisukorra õiguslikust korrast; riiklike autasude sisseseadmisest; seaduste tõlgendamisest;

3) määrab Presidendi valimised;

4) annab Presidendile nõusoleku Peaministri nimetamiseks;

5) kuulab ära Peaministri ettekande Valitsuse tegevusprogrammist ja kiidab selle heaks või lükkab tagasi; programmi teistkordne tagasilükkamine tähendab Valitsusele umbusalduse avaldamist;

6) käsitleb Peaministri initsiatiivil valitsusele usalduse väljendamise küsimust;

7) vähemalt Esindajatekoja täiskooosseisu kolmandiku liikmete initsiatiivil väljendab Valitsuse suhtes umbusaldust; küsimust Valitsuse vastutuse kohta ei saa aasta kestel, peale ta tegevusprogrammi heakskiitmist, tõstatada;

8) võtab vastu Presidendi erruminekuavalduse;

9) esitab Esindajatekoja täiskooosseisu häälteenamusega Presidendi vastastu riigi reetmise või muu kuriteo sooritamise süüdistuse; vastava otsuse alusel Vabariigi Nõukogu võtab täiskooosseisu kahekolmandikulise poolthäälte enamusega vastu Presidendi ametist kõrvaldamise otsuse;

10) tühistab Esindajatekoja Esimehe korralduse;

Esindajatekoda võib võtta vastu otsuseid teistes küsimustes, kui see on Konstitutsiooniga ette nähtud;

98.Artikkel. Vabariigi Nõukogu:

1) kiidab heaks või lükkab tagasi Esindajatekojas vastuvõetud Konstitutsiooni muutmise või täiendamise eelnõud; Konstitutsiooni tõlgendamisest; muude seaduste eelnõud;

2) annab nõusoleku Presidendi Konstitutsioonilise Kohtu Esimehe, Ülemkohtu Esimehe ja kohtunike, Kõrgema Majanduskohtu Esimehe ja kohtunike, Valgevene Vabariigi Valimiste ja vabariikide referendumite läbiviimise Keskkomisjoni Esimehe, Peaprokuröri, Riigipanga Juhatare

Esimehe ja liikmed;

3) valib kuus Konstitutsioonikohtu kohtunikku;

4) valib kuus Valgevene Vabariigi Valimiste ja vabariiklike referendumite läbiviimise Keskkomisjoni liiget;

5) tühistab kohalike Saadikute Nõukogude seadusandlusele mittevastavaid otsuseid;

6) võtab vastu, nende poolt seadusandluse nõuete süstemaatilise või jämeda rikkumise või muudel seaduses sätestatud juhtudel, otsuseid kohalike Saadikute Nõukogude laialisaatmise otsuseid;

7) vaatab läbi Esindajatekoja poolt esitatud Presidendi vastase riigireetmise või mõne muu raske kuriteo sooritamise süüdistuse, võtab vastu juurdluse läbiviimise otsuse. Kui asjaolud kinnitavad fakti võtab ta täiskoosseisu kahekolmandikulise poolthäälte enamusega vastu Presidendi ametist kõrvaldamise otsuse;

8) vaatavad läbi Presidendi seadluse erakorralise seisukorra, sõjaseisukorra, täieliku või osalise mobilisatsiooni ja mitte hiljemalt kolmenädalase tähtaja jooksul, peale nende esitamist, võtavad vastu vastava otsuse;

Vabariigi Nõukogu võib vastu võtta otsuseid teistes küsimustes, kui see on Konstitutsiooniga ette nähtud;

99. Artikkel. Seadusandliku initsiatiivi õigus kuulub Presidendile, Esindajatekoja saadikutele, Vabariigi Nõukogu, Valitsusele, aga samuti valimisõiguslikele kodanikele keda on vähemalt 50 tuhat inimest ja seda realiseeritakse Esindajatekojas.

Eelnõud, milliste vastuvõtmise tulemuseks võib olla riigi vahendite kärpimine, kulude loomine või suurendamine, võivad olla Esindajatekotta esitatud vaid Presidendi, või tema ülesandel - Valitsuse nõusolekul.

President, või tema ülesandel Valitsus võib esitada eelnõu kiireloomulisena läbivaatamise ettepaneku Esindajatekotta ja Vabariigi Nõukogusse. Esindajatekoda ja Vabariigi Nõukogu peavad sel juhul vaatama antud eelarve läbi kümne päeva jooksul, arvestades selle läbivaatamise esitamise päevast.

Presidendi nõudmisel, või siis tema nõusolekul, Valitsuse, Esindajatekoda, Vabariigi Nõukogu võtavad oma istungitel vastu otsuseid, hääletades tervikuna kogu Presidendi või Valitsuse poolt esitatud eelnõud või selle osa, säilitades vaid need parandused, millised on Presidendi või siis Valitsuse poolt esitatud või vastu võetud.

100. Artikkel. Igasugune eelnõu, kui Konstitutsiooniga ei ole teisiti ette nähtud, vaadatakse alguses läbi Esindajatekojas ja seejärel Vabariigi Nõukogus.

Eelnõu, erandiks Konstitutsiooniga ettenähtud juhtumid, saab seaduseks peale vastuvõtmist Esindajatekojas ja heakskiitmist Vabariigi Nõukogus kummagi koja täiskoosseisu häälteenamusega.

Esindajatekojas vastuvõetud eelnõud viie päeva jooksul antakse läbivaatamiseks üle Vabariigi Nõukogusse, kus seda võidakse läbi vaadata mitte kauem kui kaksikümmend päeva, kui Konstitutsiooniga ei ole teisiti ette nähtud.

Seadus loetakse Vabariigi Nõukogus heakskiidetuks, kui selle poolt hääletas Vabariigi Nõukogu täiskoosseisust enamus, või kui arutati kahekümne päeva jooksul, aga eelnõu kiireloomuliseks kuulutamisel – kümne päeva jooksul selle kottaesitamisest see ei olnud Vabariigi Nõukogud läbi vaadatud. Juhtumil, mil eelnõu lükati Vabariigi Nõukogu poolt tagasi, võivad koad luua kooskõlastuskomisjoni, mis on formeeritud parteilisel alusel, et ületada tekkinud erimeelsused. Eelnõu tekst, mis on töötatud välja kooskõlastuskomisjonis, esitatakse mõlemale kojale heakskiidu saamiseks.

Kui kooskõlastuskomisjoni poolt kooskõlastatud teksti vastu ei võeta, President või tema ülesandel Valitsus võib nõuda, et Esindajatekoda võtaks vastu lõpliku otsuse. Seadus loetakse Esindajatekojas vastuvõetuks tingimusel, et selle poolt hääletas Esindajatekoja täiskosseisust vähemalt kakskolmandikku.

Seadus, mis on võetud Esindajatekojas vastu ja kiidetud heaks Vabariigi Nõukogus, või siis võetud Esindajatekojas vastu käesolevas artiklis sätestatud korras, esitatakse kümnepäevase tähtaja jooksul Presidendile allkirjastamiseks. Kui President on seaduse tekstiga nõus, siis ta allkirjastab teksti. Aga kui President mingit seadust kahe nädala kestel, peale seda kui see oli temale esitatud, ei tagasta, loetakse see allkirjastatuks. Seadust ei loeta allkirjastatuks ja see ei jõustu, kui ta ei saanud seda istungjärgu lõppemise tõttu Parlamenti tagasi saata.

Olemata nõus seaduse tekstiga, President saadab selle oma vastuväidetega Esindajatekotta tagasi, kes peab seaduse vaatama läbi koos Presidendi vastuväidetega hiljemalt kolmekümne päeva jooksul. Kui seadus võetakse Esindajatekojas vastu selle täiskosseisu vähemalt kahekolmandiku poolthäälega, siis ta saadetakse koos Presidendi vastuväidetega viiepäevase tähtaja jooksul Vabariigi Nõukogusse, milline peab selle samuti teistkordselt läbi vaatama hiljemalt kahekümne päeva jooksul. Seadus loetakse vastuvõetuks, kui see kiidetakse heaks Vabariigi Nõukogu täiskosseisu vähemalt kahekolmandikuse häälteenamusega. Seadus peale Esindajatekoja ja Vabariigi Nõukogu läbimist Presidendi vastuväited allkirjastatakse Presidendi poolt viiepäevase tähtaja jooksul. Seadus jõustub ka sel juhul, kui seda Presidendi poolt selleks ajaks ei allkirjastata.

Sellises korras vaadatakse kodade poolt läbi Presidendi vastuväited seaduse üksikutele määrustele, millised tagastatakse teistkordseks läbihääletamiseks. Sel juhtumil, kuni Esindajatekoja ja Vabariigi Nõukogu vastava otsuse tegemiseni, seadus allkirjastatakse Presidendi poolt ja jõustub, erandiks need määrused, milliste suhtes on olemas Presidendi vastuväited.

101. Artikkel. Esindajatekoda ja Vabariigi Nõukogu seadusega, mis võetud vastu kodade täiskosseisu häälteenamusega, Presidendi ettepaneku alusel võivad delegeerida temale seaduse jõudu omavate dekreetide väljaandmiseks seadusandlikud volitused. See seadus peab määratlema reguleerimise asja ja Presidendi dekreetide välja andmise volituste tähtaja.

Presidendile ei tohi delegeerida volitusi, mis näevad ette Konstitutsiooni muutmist ja täiendamist või selle tõlgendamist; programmiliste seaduste muutmist või täiendamist; vabariikliku eelarve või selle täitmise aruande kinnitamist; kodanike konstitutsioonilist õiguste ja vabaduste piiramist puudutavate dekreetide väljaandmist. Seadus Presidendile seadusandlike volituste andmisest ei või lubada tal seda seadust muuta, ega anna õigust tagasiulatuvat jõudu omavate normide väljaandmiseks.

Erilisel hädavajadusel võib President omal initsiatiivil, Valitsuse ettepanekul, anda välja ajutisi dekreete, millistel on seaduse jõud. Kui sellised dekreedid antakse välja Valitsuse ettepanekul, siis nad kinnitatakse Peaministri allkirjaga. Ajutised dekreedid peavad kolmenädalase tähtaja jooksul esitatud läbivaatamiseks Esindajatekotta ja seejärel Vabariigi Nõukogusse. Need dekreedid säilitavad jõu, kui neid ei ole tühistatud kummagi koja täiskosseisust vähemalt kahekolmandikulise poolthäälte enamusega. Kojad võivad seadusega reguleerida tühistatud dekreetide alusel tekkinud suhteid.

102. Artikkel. Esindajatekoja saadikutel ja Vabariigi Nõukogu liikmetel on oma arvamuste väljendamisel ja oma volituste teostamisel puutumatus. See ei puutu nende suhtes esitatud laimu ja solvamise süüdistustesse.

Esindajatekoja saadikud ja Vabariigi Nõukogu liikmed võivad oma volituste kestuse ajal olla arreteeritud, või muul viisil jäetud isiklikust vabadusest ilma vastava koja eelneval nõusolekul, erandiks riigi reetmine või muu raske kuritegu ja samuti kuriteopaigal kinnivõtmisel.

Esindajatekoja saadiku ja Vabariigi Nõukogu liikme suhtes algatatud kriminaalasi vaadatakse läbi Ülemkohtus.

103.Artikkel.Kodade istungid on lahtised. Kojad, kui seda nõuavad riigi huvid, võivad nende täiskoosseisu häälteenamusega vastu võtta kinnise istungi pidamise otsuse. Istungite ajal, sealhulgas ka suletud istungitel, President, tema esindajad, Peaminister ja Valitsuse liikmed võivad esineda väljaspool järjekorda, registreerunud esinemisteks nii palju kordi, kui palju nad seda nõuavad.

Üks istung koos reserveeritakse Esindajatekoja saadikute ja Vabariigi Nõukogu liikmete küsimustele ning Valitsusele vastamiseks.

Esindajatekoja saadikul ja Vabariigi Nõukogu liikmel on õigus pöörduda järelepärimisega, Peaministri, Valitsuse liikmete, riiklike organite, milliseid moodustatakse või valitakse Parlamendi poolt, juhtide poole. Järelepäring peab olema võetud koja päevakorda. Järelepärimisele tuleb vastus anda kahekümne istungipäeva kestel, Parlamendi poolt kehtestatud korras.

Koja istung loetakse õigusvõimeliseks tingimusel, et selle istungil viibib täiskoosseisust vähemalt kaks kolmandikku Esindajatekoja saadikut või Vabariigi Nõukogu liiget.

Esindajatekojas ja Vabariigi Nõukogus on hääletamine avalik ja seda teostavad saadikud ja Vabariigi Nõukogu liikmed isiklikult andes „poolt“ või „vastu“ hääle. Salajast hääletamist viiakse läbi vaid töötajaid ((решении кадровых вопросов)) puudutavate küsimuste lahendamisel.

104.Artikkel.Esindajatekoja otsused võetakse vastu seaduste ja määruste kujul. Esindajatekoja määrused võetakse vastu korraldavate ja kontrolliva iseloomuga küsimustes.

Vabariigi Nõukogu otsused võetakse vastu määruste kujul.

Kodade otsused loetakse vastuvõetuks tingimusel, et nende poolt hääletas kodade täiskoosseisust enamus, kui Konstitutsiooniga ei ole teisiti sätestatud.

Valgevene Vabariigi seadused sise- ja välispoliitika põhisuunadest, Valgevene Vabariigi sõjalisest doktriinist on programmilised ja loetakse vastuvõetuks tingimusel, et nende poolt oleks hääletanud vähemalt kaks kolmandikku kodade täiskoosseisust.

Seadused kuuluvad peale nende allkirjastamist kohesele avaldamisele ja need jõustuvad kümne päeva pärast peale avaldamist, kui seaduses eneses ei ole teist tähtaega määratud. Samasuguses korras avaldatakse ja jõustuvad Presidendi dekreedid.

Seadusel ei ole tagasiulatuvat jõudu, erandiks juhtumid, kui ta leevendab või tühistab kodanike vastutust.

105.Artikkel.Esindajatekoja, Vabariigi Nõukogu, nende organite, Esindajatekoja saadikute ja Vabariigi Nõukogu liikmete tegevuse kord määratletakse kodade kodukorraseadusega, millised allkirjastatakse kodade Esimeeste poolt.

V Peatükk.

Valitsus – Valgevene Vabariigi Ministrite Nõukogu.

106.Artikkel.Valgevene Vabariigis teostab täitevvõimu Valitsus – Valgevene Vabariigi Ministrite Nõukogu – riikliku juhtimise keskorgan.

Valitsus on oma tegevuses aruandekohustuslik Valgevene Vabariigi Presidendile ja vastutav Valgevene Vabariigi Parlamendi ees.

Valitsus paneb oma volitused maha vastvalitud Valgevene Vabariigi Presidendi ees.

Valgevene Vabariigi Valitsus koosneb Peaministrist, tema asetäitjatest ja ministritest. Valitsusse võivad kuuluda veel ka teised riikliku juhtimise vabariiklike organite juhid.

Peaminister nimetatakse ametisse, Esindajatekoja nõusolekul, Valgevene Vabariigi Presidendi poolt. Selles küsimuses võetakse Esindajatekoja otsus vastu kahe päeva jooksul arvestades Peaministri kandidatuuri ettepaneku esitamise päevast. Kui Esindajatekojas Peaministri kandidatuurile nõusoleku andmisest keeldutakse kaks korda, on Valgevene Vabariigi Presidendil õigus nimetada Peaministri kohusetäitja, saata Esindajatekoda laiali ja määrata uued valimised.

Valitsuse tööd juhib Peaminister.

Peaminister:

1) teostab vahetult Valitsuse tegevuse juhtimist ja vastutab isiklikult selle töö eest;

2) allkirjastab Valitsuse määrused;

3) kahe kuu jooksul, peale ametisse määramist esitab Parlamendile Valitsuse tegevusprogrammi, selle tagasilükkamise juhtumil ta esitab kahe kuu jooksul Valitsuse tegevuse kordusprogrammi;

4) informeerib Presidenti Valitsuse peamistest tegevussuundadest ja kõigist tema olulisematest otsustest;

5) täidab teisi funktsioone, mis on seotud Valitsuse organiseerimise ja tegevusega.

Valitsus või keegi Valitsuse liikmetest võib teatada Presidendile oma erruminekust, kui ta peab edaspidi temale pandud kohustuste täitmise võimatuks. Valitsus teatab Presidendile erruminekust kui Esindajatekoda võttis vastu Valitsusele umbusaldamise otsuse.

Peaminister võib esitada Esindajatekojale Valitsusele esitatud programmi või mingil teisel konkreetsel põhjusel, usaldamise küsimuse. Kui Koda keeldub usaldamisest, on Presidendil õigus kümnepäevase tähtaja jooksul võtta vastu Valitsuse errusaatmise või Esindajatekoja laialisatmise ning uute parlamendivalimiste väljakuulutamise otsus. Errusaatmise tagasilükkamisel jätkab Valitsus oma volituste täitmist.

Presidendil on omal initsiatiivil Valitsuse errusaatmise ja Valitsuse igasuguse liikme ametist vabastamise otsuse tegemise õigus.

Valgevene Vabariigi Valitsuse erruminekul või volituste mahapanekul, Presidendi ülesandel, jätkab kuni uue Valitsuse moodustumiseni oma volituste teostamist.

107. Artikkel. Valgevene Vabariigi Valitsus:

juhhib temale allutatud süsteemi riigijuhtimise organeid ja teisi täitevvõimu organeid;

töötab välja sise- ja välispoliitika peamised suunad ja võtab meetmeid nende täitmiseks;

töötab välja ja esitab Presidendile, et esitada Parlamendile vabariikliku eelarve eelnõu ja selle täitmise aruanne;

tagab ühtse majandusliku, rahandusliku, krediidi ja raha poliitika, riigi poliitika teaduse, kultuuri, hariduse, tervishoiu, ökoloogia, sotsiaalkindlustuse ja töötasu valdkonnas;

võtab meetmeid kodanike õiguste ja vabaduste tagamiseks, riigi huvide, rahvusliku julgeoleku ja kaitsevõime kaitseks, omandi ja ühiskondliku korra kaitseks, võitluseks kuritegevusega;

esineb omaniku nimel vara suhtes, milline on Valgevene Vabariigi omand, organiseerib riigiomandi juhtimise;

kindlustab Konstitutsiooni, seaduste ja dekreetide, Presidendi seadluste ja korralduste täitmise;

tühistab ministriumite ja teiste vabariiklike riigijuhtimisorganite akte;

teostab muid temale Konstitutsiooniga, seadustega ja Presidendi aktidega pandud volitusi.

108.Artikkel.Valgevene Vabariigi Valitsus annab välja määrusi, millistel on kogu Valgevene Vabariigi territooriumil kohustuslik jõud.

Peaminister annab oma kompetentsi piires korraldusi.

Valitsuse kompetents, organiseerimise ja tegevuse kord määratletakse Konstitutsiooni alusel, seadusega Valgevene Vabariigi Ministrite Nõukogust.

VI Peatükk.

Kohus.

109.Artikkel.Krimmi Vabariigis kuulub kohtuvõim kohtutele.

Kohtusüsteem on ehitatud üles territoriaalsuse ja spetsialiseerumise printsiipidel Valgevene Vabariigis määratletakse kohtukorraldus seadusega.

Erakorraliste kohtute moodustamine on keelatud.

110.Artikkel. Kohtud on õigusmõistmisel sõltumatud ja alluvad ainult seadusele.

Mingi sekkumine kohtute tegevusse õigusmõistmisel on keelatud ja toob seaduse järgi kaasa vastutuse.

111.Artikkel.Kohtunikud ei tohi tegeleda ettevõtlusega, ega täita muud, peale õppejõu ning teaduslik-uurivat, tasustavat ametikohta.

Kohtunike ametisse valimise (määramise) ja sellest vabastamise alused sätestatakse seadusega.

112.Artikkel.Kohtunikud teostavad õigusmõistmist Konstitutsiooni ja sellele vastavalt vastuvõetud muude normatiivaktidega kooskõlas.

Kui konkreetse asja läbivaatamisel kohus jõuab järeldusele, et normatiivakt ei vasta Konstitutsioonile, ta teeb otsuse Konstitutsiooni alusel ja tõstatab kehtestatud korras küsimuse antud normatiivakti Konstitutsiooniga mittevastavuses olevaks tunnistamiseks.

113.Asju vaadatakse kohtus läbi kolleegiaalselt, aga seadusega ettenähtud juhtudel vaid kohtuniku poolt.

114.Artikkel.Kõikides kohtutes on asjade arutamine avalik.

Kinniste üste taga asja arutamist lubatakse vaid seadusega sätestatud juhtudel, pidades kinni kõigist kohtumenetluse eeskirjadest.

115.Artikkel.Õigusmõistmist teostatakse protsessis poolte võistleva võrdsuse alusel.

Kohtu määrused on kõigile kodanikele ja ametiisikutele kohustuslikud.

Pooled ja isikud, kes protsessis osalevad, omavad kohtu lahenduste, otsuste ja määruste edasikaebamise õigust.

116.Artikkel. Normatiivaktide Konstitutsioonile vastavuse üle teostab Valgevene Vabariigis kontrolli Konstitutsioonikohus.

Valgevene Vabariigi Konstitutsioonikohus formeeritakse 12 õiguse vallas kõrgelt kvalifitseeritud, nagu on reeglits, teaduslikku kraadi omavast, kohtunikust.

Kuus Konstitutsioonikohtu kohtunikku nimetatakse Valgevene Vabariigi Presidendi, kuus

kohtunikke valitakse Vabariigi Nõukogu poolt. Konstitutsioonikohtu Esimees nimetatakse ametisse, Vabariigi Nõukogu nõusolekul, Presidendi poolt. Konstitutsioonikohtu liikmete ametiaeg kestab 11 aastat. Konstitutsioonikohtu liikmete piireaks on 70 aastat.

Konstitutsioonikohus teeb, Valgevene Vabariigi Presidendi, Esindajatekoja, Vabariigi Nõukogu, Valgevene Vabariigi Ülemkohtu, Valgevene Vabariigi Kõrgema Majanduskohtu, Valgevene Vabariigi Ministrite Nõukogu ettepanekul järgmistes asjades otsuseid:

seaduste, dekreetide, Presidendi seadluste, Valgevene Vabariigi poolt ratifitseeritud rahvusvaheliste lepinguliste ja muude Valgevene Vabariigi kohustuste Konstitutsioonile ja rahvusvahelistele õigusaktidele vastavuses;

rahvusvahelistesse moodustiste aktide, millistesse Valgevene Vabariik kuulub, Presidendi seadluste, mis antud välja seaduse, Konstitutsiooni, Valgevene Vabariigi poolt sõlmitud rahvusvaheliste õigusaktide täitmiseks, vastavuses seadustele ja dekreetidele;

Ministrite Nõukogu, Ülemkohtu, Kõrgema Majanduskohtu, Peaprokuröri määruste vastavuses Konstitutsioonile, rahvusvahelistele õigusaktidele, mis on ratifitseeritud Valgevene Vabariigi poolt, seadustele, dekreetidele ja seadlustele;

igasuguse teise riikliku organi aktide Konstitutsioonile, rahvusvahelistele õigusaktidele, mis sõlmitud Valgevene Vabariigi poolt, seadustele, dekreetidele ja seadlustele vastavuse.

Normatiivaktid või nende üksikud määrused, millised on tunnistanud Konstitutsioonile mittevastavateks, kaotavad jõu seadusega sätestatud korras.

Konstitutsiooniga sätestatud juhtudel, Konstitutsioonikohus Presidendi ettepanekul, teeb otsuseid Parlamendi kodade poolse süstemaatilise või jämeda Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni rikkumise faktide kohta.

Konstitutsioonikohtu kompetents, organisatsioon ja tegevuskord määratletakse seadusega.

V Jagu.

Kohalik juhtimine ja omavalitsus.

117. Artikkel. Kohalikku juhtimist ja omavalitsust teostatakse kodanike poolt kohalike Saadikute Nõukogude, täitev- ja korraldavate organite, territoriaalse ühiskondliku omavalitsuse organite, kohalike referendumite, koosolekute ja teiste riigi ning ühiskondlikes asjades otsese osaluse vormide kaudu.

118. Artikkel. Kohalikud Saadikute Nõukogud valitakse vastavate administratiiv-territoriaalsete üksuste kodanike poolt neljaks aastaks.

119. Artikkel. Kohalike täitev- ja korraldavate organite juhid nimetatakse ametisse ja vabastatakse sellest Valgevene Vabariigi Presidendi poolt või tema poolt kehtestatud korras ja kinnitatakse ametisse vastavate kohalike Saadikute Nõukogude poolt.

120. Kohalikud Saadikute Nõukogud, täitev- või korraldavad organid lahendavad kompetentsi piires kohaliku tähtsusega küsimusi lähtudes üleriiklikest huvidest ja vastaval territooriumil elavate elanike huvidest, täidavad kõrgemalseisvate riiklike organite otsuseid.

121. Artikkel. Kohalike Saadikute Nõukogude erandlikku kometentsi kuuluvad:

majandusliku- ja sotsiaalse arengu programmide, kohalike eelarvete ja nende täitmise aruannete kinnitamine;

seadusega kooskõlas, kohalike maksude ja lõivude kehtestamine;

seadusega sätestatud piirides, kommunaalomandi juhtimise ja korraldamise korra kehtestamine;

kohalike referendumite määramine.

122.Artikkel.Kohalikud Saadikute Nõukogud, täitev- või korraldavad organid võtavad kehtiva seadusandluse alusel vastu otsuseid, millistel on vastaval territooriumil kohustuslik jõud.

Kohalike Saadikute Nõukogude otsused, mis ei vasta seadusandlusele, tühistatakse kõrgemalseisvate esindusorganite poolt.

Kohalike täitev- ja korraldavate organite otsused, mis ei vasta seadusandlusele, tühistatakse vastavate Saadikute Nõukogude, kõrgemalseisvate täitev- ja korraldavate organite, aga ka Valgevene Vabariigi Presidendi poolt.

Kohalike Saadikute Nõukogude, täitev- ja korraldavate organite otsused, mis piiravad või rikuvad kodanike õigusi, vabadusi ja seaduslikke huve, aga samuti teistel seadusandlusega sätestatud juhtudel võivad olla vaidlustatud kohtu korras.

123.Artikkel. Kohaliku Saadikute Nõukogu poolse süstemaatilise ja jämeda seadusandluse rikkumise puhul võib ta Vabariigi Nõukogu poolt laiali saadetud saada. Muud kohalike Saadikute Nõukogude volituste ennetähtaegse lõpetamise alused sätestatakse seaduses.

124.Artikkel.Kohaliku juhtimise ja omavalitsuse kompetents, loomise- ja tegevuse kord sätestatakse seadusandlusega.

VI Jagu.

Prokuratuur. Riigikontrolli Komitee.

VII Peatükk.

Prokuratuur.

125.Artikkel.Ministeeriumite ja teiste Ministrite Nõukogule ametkondliku alluvusega organite, kohalike esindus- ja täitevorganite, ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste, ühiskondlike ühenduste, ametiisikute ja kodanike poolse seaduste, dekreetide, seadluste ja muude normatiivsete õigusaktide täpse ning ühesuguse täitmise järelvalve teostamine pannakse Valgevene Vabariigi Peaprokurörile ja temale allutatud prokuröridele.

Prokuratuur teostab järelvalvet kuritegude juurdlemisel seadustest kinnipidamise, kohtuotsuste seadusele vastavuse tsiviil-, kriminaal asjades ja administratiiv-õigusrikkumiste asjades, seadusega sätestatud juhtudel teostab eelnevat juurdlust, toetab kohtutes riiklikku süüdistust.

126.Artikkel.Peaprokurör, kes on nimetatud ametisse Presidendi poolt, Vabariigi Nõukogu nõusolekul, juhhib ühtset ja tsentraliseeritud prokuratuuri organite süsteemi.

Peaprokurör nimetab ametisse allamal astmel asuvad prokurörid.

127.Artikkel.Peaprokurör ja alama astme prokurörid on sõltumatud oma volituste teostamisel ning juhivad seadusandlusest. Peaprokurör on oma tegevuse eest aruandekohustlane Presidendi ees.

128.Artikkel.Prokuratuuri organite kompetents, organisatsioon ja tegevuse kord

määratletakse seadusandlusega.

VIII Peatükk. Riigikontrolli Komitee.

129.Artikkel.Riiklikku kontrolli vabariikliku eelarve täitmise, riikliku omandi kasutamise üle, Presidendi, Parlamendi, Valitsuse ja teiste riiklike organite riikliku omandi, majanduslikke, rahanduslikke ja maksu-suhteid reguleerivate aktide täitmise üle teostab kontrolli Riigikontrolli Komitee.

130.Artikkel.Riigikontrolli Komitee moodustab President.

Riigikontrolli Komitee Esimehe nimetab ametisse President.

131.Artikkel.Riigikontrolli Komitee kompetents, organisatsioon ja tegevuskord määratletakse seadusandlusega.

VII Jagu. Valgevene Vabariigi finants-krediidi süsteem.

132.Artikkel.Valgevene Vabariigi finants-krediidi süsteem haarab eelarve-, pankade -süsteemi, aga samuti fondide väliseid ettevõtete, asutuste, organisatsioonide ja kodanike finantsvahendeid.

Valgevene Vabariigi territooriumil aetakse ühtset eelarve-finants-, maksu-, rahalis-krediidi- ja valuutapoliitikat.

133.Artikkel.Valgevene Vabariigi eelarvesüsteem hõlmab vabariiklikku- ja kohalikke eelarveid.

Eelarvetulud formeeritakse seadusega määratud maksudest ja teistest kohustuslikest maksetest ning muudest laekumistest.

Üleriiklikud kulud teostatakse vabariikliku eelarve arvelt kooskõlas selle kulude osaga.

Valgevene Vabariigis võidakse, kooskõlas seadusega, luua eelarveväliseid fondide.

134.Artikkel.Eelarvete ja riiklike eelarveväliste fondide moodustamise, kinnitamise ja täitmise kord määratletakse seadusega.

135.Artikkel.Vabariikliku eelarve täitmise aruanne esitatakse Parlamendile läbivaatamiseks hiljemalt viis kuud peale finantsaruande aasta lõppu.

Kohalike eelarvete täitmise aruanne esitatakse vastavatele Saadikute Nõukogudele läbivaatamiseks seadusega sätestatud tähtajaks.

Vabariiklike- ja kohalike eelarvete täitmise aruanded avalikustatakse.

136.Artikkel. Valgevene Vabariigi pankade süsteem koosneb Valgevene Vabariigi Riigipangast ja teistest pankadest. Riigipank reguleerib krediidisuhteid, raharinglust, määratleb arveldamise korra ja valdab raha emiteerimise erandlikku õigust.

VIII Jagu.

Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni jõud ja selle muutmise kord.

137.Artikkel.Konstitutsioonil on kõrgeim juriidiline jõud. Seadused, dekreedid, seadlused ja muud riiklike organite aktid antakse välja Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni alusel ning sellega kooskõlas.

Seaduse, dekreeidi või seadluse mõtte lahknevusel Konstitutsioonist, kehtib Konstitutsioon.

Dekreeidi või seadluse mõtte lahknevusel seadusest on seadusel vaid siis ülemjõud, kui dekreeidi või seadluse väljaandmiseks olid volitused seadusega antud.

138.Artikkel.Konstitutsiooni muutmise või täiendamise küsimus vaadatakse läbi Parlamendi kodade poolt Presidendi või vähemalt 150 tuhande Valgevene Vabariigi valimisõigust omava kodaniku initsiatiivil.

139.Artikkel.Konstitutsiooni muutmise või täiendamise seadus võib olla vastu võetud peale selle kaht, vähemalt kolmekuise vahega teostatud läbiarutust ja heakskiitu Parlamendis.

Konstitutsiooni muutmist ja täiendamist ei teostata erakorralise seisukorra perioodil, aga samuti Esindajatekoja volituste kestuse viimase kuue kuu kestel.

140.Artikkel.Konstitutsioon, sellesse muudatuste ja täienduste tegemise seadused, nimetatud seaduste jõustumise seadused, Konstitutsiooni tõlgendamise seadused loetakse vastuvõetuks, kui nende poolt hääletas Parlamendi mõlema koja täiskooosseisust vähemalt kakskolmandikku.

Konstitutsiooni muudatused ja täiendused võivad olla tehtud referendumid kaudu. Konstitutsiooni referendumid kaudu parandamise ja täiendamise otsus loetakse vastuvõetuks, kui sellise otsuse poolt hääletas valimisnimekirjadesse kantud kodanike enamik.

Konstitutsiooni I, II, IV, VIII Jaod võivad olla muudetud vaid referendumid kaudu.

IX Jagu.

Lõpetavad- ja üleminekumäärused.

141.Artikkel.1994.a Valgevene Vabariigi Konstitutsioon koos muudatuste ja täiendustega, mis võetud vastu vabariiklikul referendumil (käesolev Konstitutsioon), jõustub selle avaldamise päevast, erandiks selle üksikud määrused, millised jõustuvad käesoleva Konstitutsiooniga kehtestatud tähtaegadel. Samaaegselt kaotab jõu Valgevene Vabariigi seadus „Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni jõustumise korrast“.

142.Artikkel.Valgevene Vabariigi territooriumil enne käesoleva Konstitutsiooni jõustumist kehtivad seadused, seadlused ja teised aktid, on rakendatavad selles osas, millises need ei ole vastuolus Valgevene Vabariigi Konstitutsiooniga.

143.Artikkel.Ühe kuu jooksul, peale käesoleva Konstitutsiooni jõustumist, Valgevene Vabariigi Ülemnõukogu ja Valgevene Vabariigi President formeerivad Ülemnõukogu saadikute, kes on valitud enne 1996.a. vabariikliku referendumid läbiviimise kuupäeva määramist, hulgast Esindajatekoja. Seejuures Valgevene Vabariigi Ülemnõukogu saadikud säilitavad oma volitused käesoleva Konstitutsiooniga ettenähtud tähtajaks. Nende volituste tähtaega hakatakse arvestama käesoleva Konstitutsiooni jõustumise päevast.

Vabariigi Nõukogu formeeritakse käesoleva Konstitutsiooni 91.Artikli määrustega sätestatud korras.

Kui nimetatud tähtajaks Esindajatekoja koosseisu Presidendi ja Ülemnõukogu vaheliste

erimeelsuste tõttu ei formeerita, siis President, kooskõlas käesoleva Konstitutsiooni 84. Artikli 2. ja 3. punkti määrustega, saadab Ülemnõukogu laiali ja määrab Parlamendi valimised.

144.Artikkel.Valgevene Vabariigi President säilitab oma volitused. Tema volituste tähtaega hakatakse arvestama käesoleva Konstitutsiooni jõustumise päevast.

145.Artikkel.Valgevene Vabariigi Valitsus saab käesoleva Konstitutsiooni jõustumise päevast sellega sätestatud õigused ja kohustused.

146.Artikkel.Käesoleva Konstitutsiooni jõustumise päevast, kahe kuu jooksul, President, Parlament, Valitsus moodustavad ja formeerivad selles näidatud organid ja korras, mis on kehtestatud käesoleva Konstitutsiooniga, kui Konstitutsiooni 143.Artikli kolmanda osa määrustega ei ole teisiti sätestatud.

Valgevene Vabariigi President - A.Lukašenko.

*

((Mitteametlik tõlge. Ka Valgevene Vabariigi Konstitutsiooni ingliskeelne tõlge on ametlikult mitteametlik. Venekeelne tekst on ametlik, sest see on ametlikus keeles (17.Artikkel). Eesti keelne tekst ei muutu Valgevene Vabariigi seaduste mõttes ka siis ametlikuks, kui selle tõlkinuks vandetõlk. Eesti keelsel tekstil on illustratiivne tähendus, selles võivad olla tõlgendamisega (sõnade erineva-muutuva mõttega) seotud vead, sellele Valgevenes viidata ei saa, kui oma õigusi kaitstakse, Eestis saab, kui räägitakse Valgevene konstitutsioonilisest korras ja seadustest. Nii on ametlikud – Valgevene Vabariigis ja kohtus kasutatavad – vaid valgevene- ja -venekeelne põhiseadus. Välismaalastele tõlgitakse seda temale arusaadavasse keelde Valgevenes kohtus jne. KL.))

***

10.05.2014.KLV.